

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто сучасний стан інвестиційної діяльності України. Проаналізовано проблеми низької інвестиційної привабливості. Подано загальну характеристику інвестиційного клімату України на основі аналізу статистичних даних, а також оцінки експертів Європейської бізнес асоціації. Запропоновано заходи для збільшення притоку прямих іноземних інвестицій в Україну.

***Ключові слова:** інвестиційна діяльність, прямі іноземні інвестиції, Угода про асоціацію, ЄС, інвестиційний клімат*

Підписання Угоди про асоціацію та створення зони вільної торгівлі з Європейським союзом є необхідним для подальшого політичного і соціально-економічного розвитку держави. У сучасних умовах важливим питанням для України є підписання саме економічної частини цієї Угоди, що, з одного боку, дасть можливість українським виробникам розширити ринок збуту власної продукції, а, з іншого, поставить їх в умови жорсткішої конкуренції. Певною мірою це є величезним викликом для української економіки і для того, щоб успішно здійснити процеси входження на ринки ЄС, слід забезпечити високу якість продукції та встановити канали просування продукції на ці ринки. Саме тому для України постала необхідність активізації інвестиційного процесу. Підписання Угоди дає можливість запустити дієві механізми залучення додаткових інвестиційних ресурсів у вітчизняну економіку, перш за все з фінансово-інвестиційних установ ЄС, що дозволить прискорити модернізацію вітчизняної економіки. Проблема інвестування є актуальною в більшості країн світу, Україна не є винятком, причому зараз стан інвестиційної діяльності в Україні є не в найкращому вигляді, тому дослідження цих питань є особливо актуальним.

Метою статті є висвітлення основних аспектів інвестиційної діяльності та дослідження інвестиційного клімату в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам залучення інвестицій в економіку України та вивченню її інвестиційного клімату присвячені праці багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених. Так, зокрема.

основні характеристики пронесу інвестування у національній економічній системі розглянуті Майоровою Т.В. [8]. а Гривньова В. М.. розкриває теоретичні, методичні та практичні аспекти формування, розвитку й удосконалення інвестування [3]. Не менш важливе дослідження було зроблене Вергуном В., Копійкою В., Шкарповим О. тощо. Однак, проблеми забезпечення сприя глибої інвестиційної діяльності потребують постійного розгляду, аналізу та вирішення, оскільки процеси економічного росту обумовлюються обсягом і темпами зростання інвестицій, їх структурою та якісними характеристиками.

Результати дослідження

Незважаючи на незначне поживлення інвестиційного процесу за період 2008-2013 рр. в Україні, позитивні тенденції в інвестиційній сфері ще не набули сталого характеру. За період 2008-2014 рр. вливання інвестиційних ресурсів в економіку країни мали місце, але обсяги щороку різнилися (див. Рис. 1.).

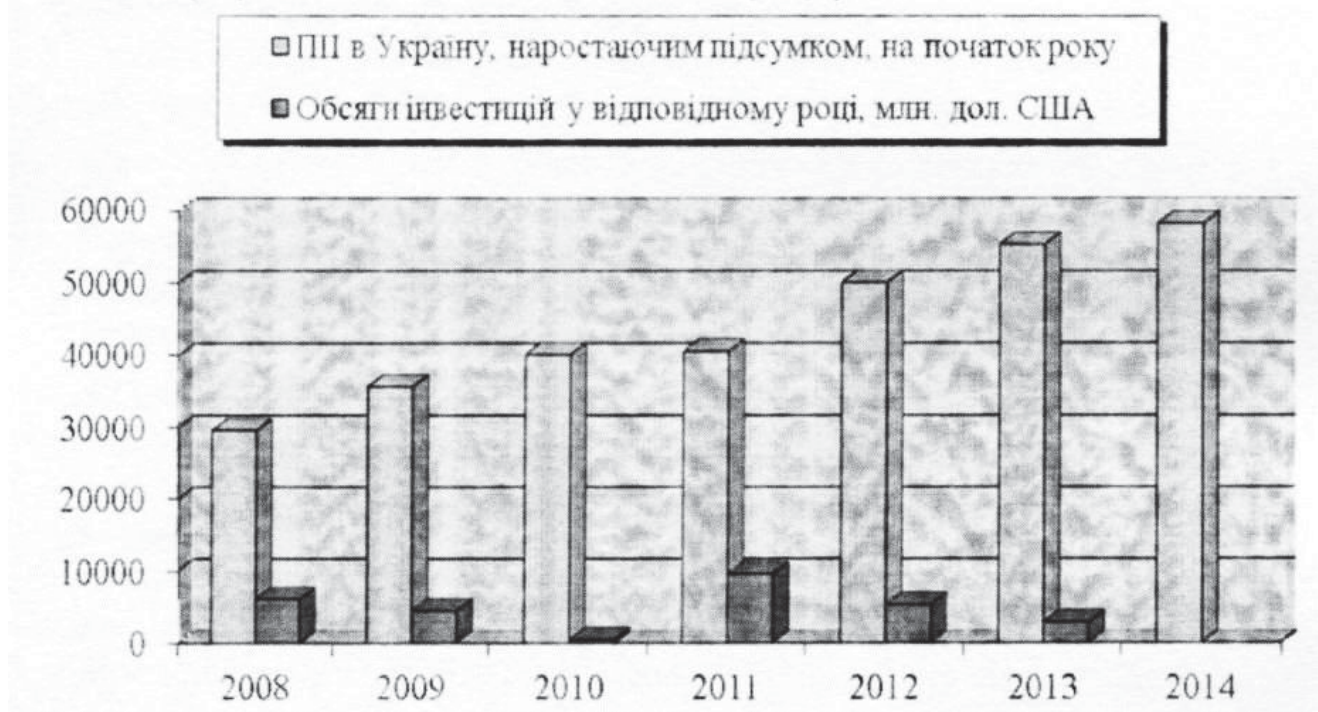

Рис. 1. Обсяги прямих іноземних інвестицій в Україну 2008-2014 рр., млн. дол. США [11; 6, с. 105]

У першу чергу на розмірах інвестиційних потоків негативно відобразилася економічна криза 2008 року. Згідно із рисунком, поживлення обсягів інвестицій спостерігається у 2011 році (в порівнянні з 2010 роком, коли загальні обсяги інвестицій склали критичний розмір - 473,7 млн. дол. США). Крім того, в умовах трансформації економічних відносин у сфері інвестиційної діяльності продовжують діяти ще інші стримуючі чинники.

Географічна структура іноземного інвестування в економіку України формується під впливом, з одного боку, зовнішньоекономічних зв'язків

з традиційними партнерами країн-членів ЄС (більше 75%), а з іншого, - країн СНД (до 10%), де домінує Росія.

Інвестиційна діяльність відіграє ключову роль у формуванні економічних ресурсів країни і в 2014 р. Так, на 1 квітня 2014 р. обсяг внесених прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) в Україну становив 52179,4 млн.дол. США, що на 10,6% менше обсягів інвестицій на початок 2014 р., та в розрахунку на одну особу населення складає 1151,6 дол. Більшу частку інвестицій становлять інвестиції з ЄС, 40103,9 млн. дол. інвестицій (76,9% загального обсягу акціонерного капіталу), а з інших країн світу - 12075,5 млн.дол. (23,1%) [2].

Динаміка найбільших прямих іноземних інвестицій в економіку України з країн-членів ЄС представлена на рис. 2.

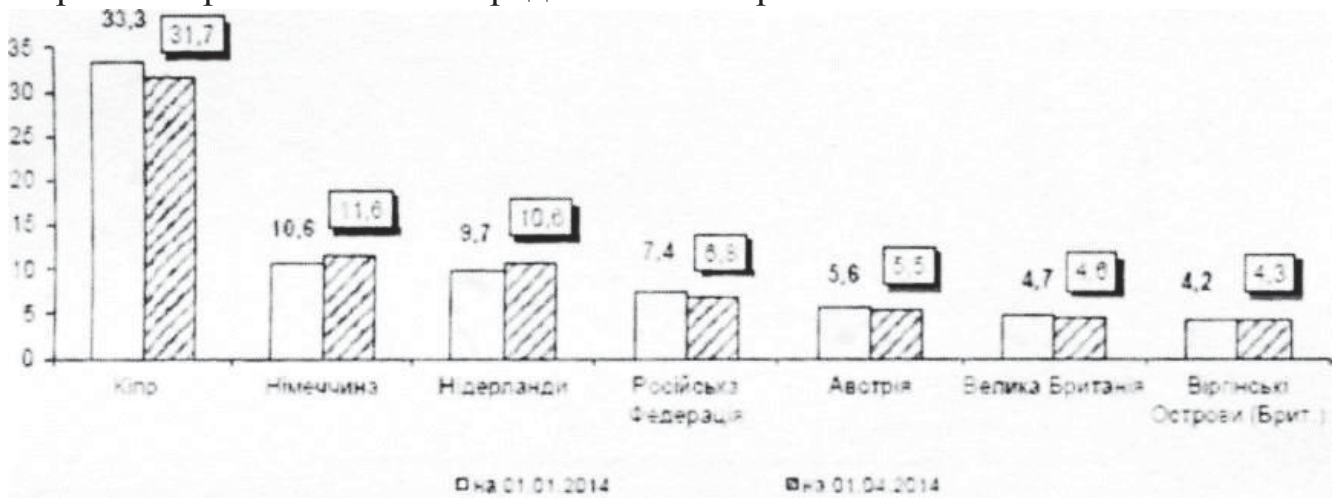

Рис. 2. Розподіл прямих інвестицій (акціонерного капіталу) в Україну за основними країнами-інвесторами (у % до загального обсягу) [6]

Відповідно до статистичних даних головними країнами-інвесторами, на які припадає близько 80,25% загального обсягу інвестицій з ЄС до України є Кіпр, Німеччина, Нідерланди.

Значні обсяги прямих інвестицій із країн ЄС, згідно з Держкомстатом, зосереджені на підприємствах промисловості (34,5%). В установах фінансової і страхової діяльності акумульовано 26% прямих інвестицій, на підприємствах оптової та роздрібною торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів - 10,5%, в організаціях, що здійснюють операції з нерухомим майном, - 7,8%.

Так, інвесторами з Кіпру в підприємства промисловості за 2013 рік інвестовано 5 млрд 073.1 млн дол. (26,7% загального обсягу інвестицій з країни), в установи фінансової і страхової діяльності - 4 млрд 895.2 млн дол. (25,7%), в організації, що здійснюють операції з нерухомим майном, - 2 млрд 122.4 млн дол. (11.1%). З Німеччини та Нідерландів на підприємства промисловості надійшло 5 млрд 427.8 млн дол. (86.3%) і 2 млрд 296 млн дол. (41.3%) відповідно [6].

Питання інвестиційної привабливості України актуальне не тільки в науковому колі, але й серед представників бізнесу. Так, Європейська Бізнес Асоціація (ЄБА), неурядова організація, яка об'єднує понад 950 європейських, міжнародних та вітчизняних компаній, що працюють в Україні, здійснила аналіз індексу інвестиційної привабливості в Україні. На рис.3. показано динаміку індексу інвестиційної привабливості України у період 2008-2014 років.

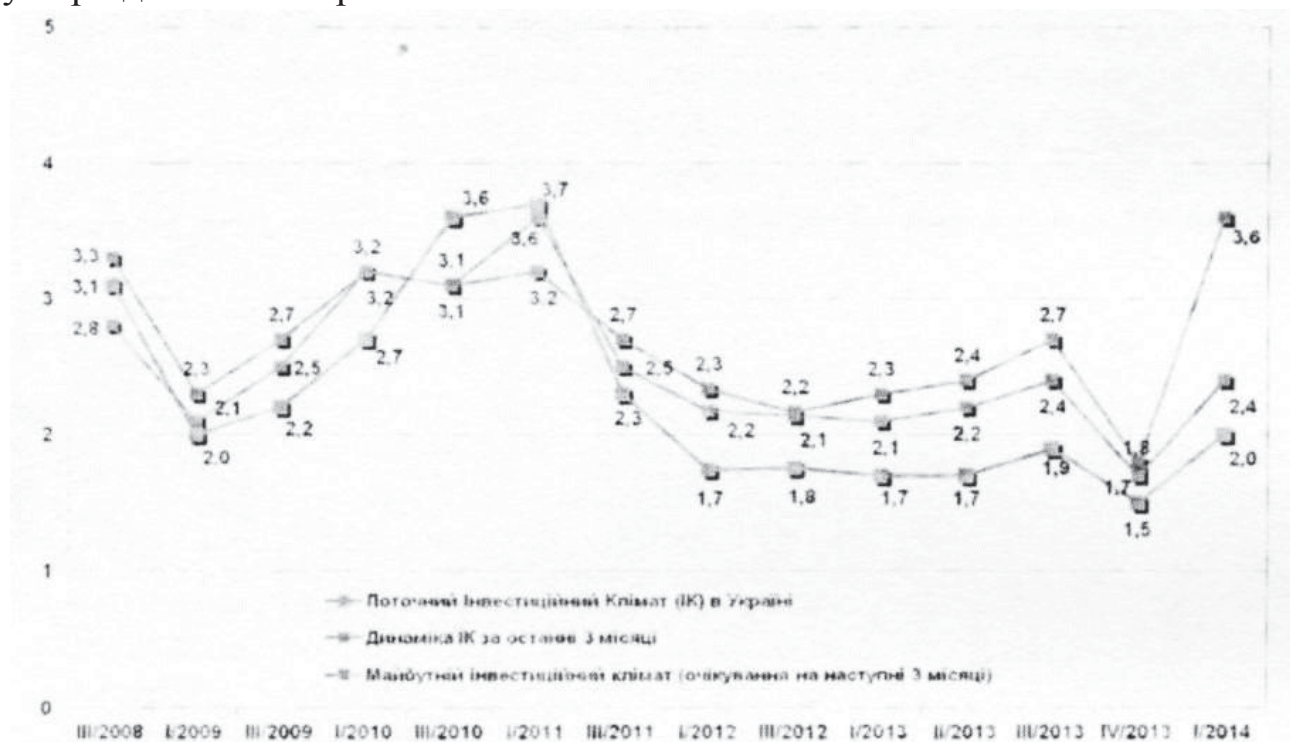

Рис. 3. Динаміка індексу інвестиційної привабливості України 111

З поданого вище рисунка видно, що події кінця 2013 - початку 2014 року, війна в Криму та погрози розширення воєнних дій у Східній Україні, визначають оцінки експертів щодо економічної ситуації в Україні. Після найнижчого показника індексу інвестиційної привабливості у 4-му кварталі 2013 року експертні оцінки суттєво підвищилися - з 1,8 до показника 2,4, який зрівнявся з показником 3-го кварталу 2013 року.

Оцінки очікувань змін в інвестиційному кліматі у жовтні-грудні 2013 року були фактично найвищими за весь період вимірювання індексу - 3,6 (попередній найвищий показник - 3,2 - спостерігався у 2010 році після президентських виборів, коли були також очікування на позитивні зміни з боку бізнес-середовища), оскільки важко було передбачити, яку хвилю масових протестів викличе непідписання Угоди про Асоціацію в листопаді 2013 р. Відомо, що залучення прямих іноземних інвестицій підсилює як міжнародну інвестиційну позицію будь-якої країни, так і України, тому для інвесторів важливо визначити доцільність розміщення коштів в країнах світу через оцінку інвестиційного клімату, який являє собою сукупність чинників

економічного, політичного, правового та соціального характеру, які бере до уваги інвестор, ухвалюючи рішення щодо здійснення інвестицій [1]. Сприятливий інвестиційний клімат повинен забезпечити захист прав інвестора від інвестиційних ризиків, тобто непередбачених втрат доходу і капіталу.

105 керівників компаній-членів СБА зробили оцінку інвестиційного клімату України за період 2008-2013 років. Її результати показані на рисунку 4.

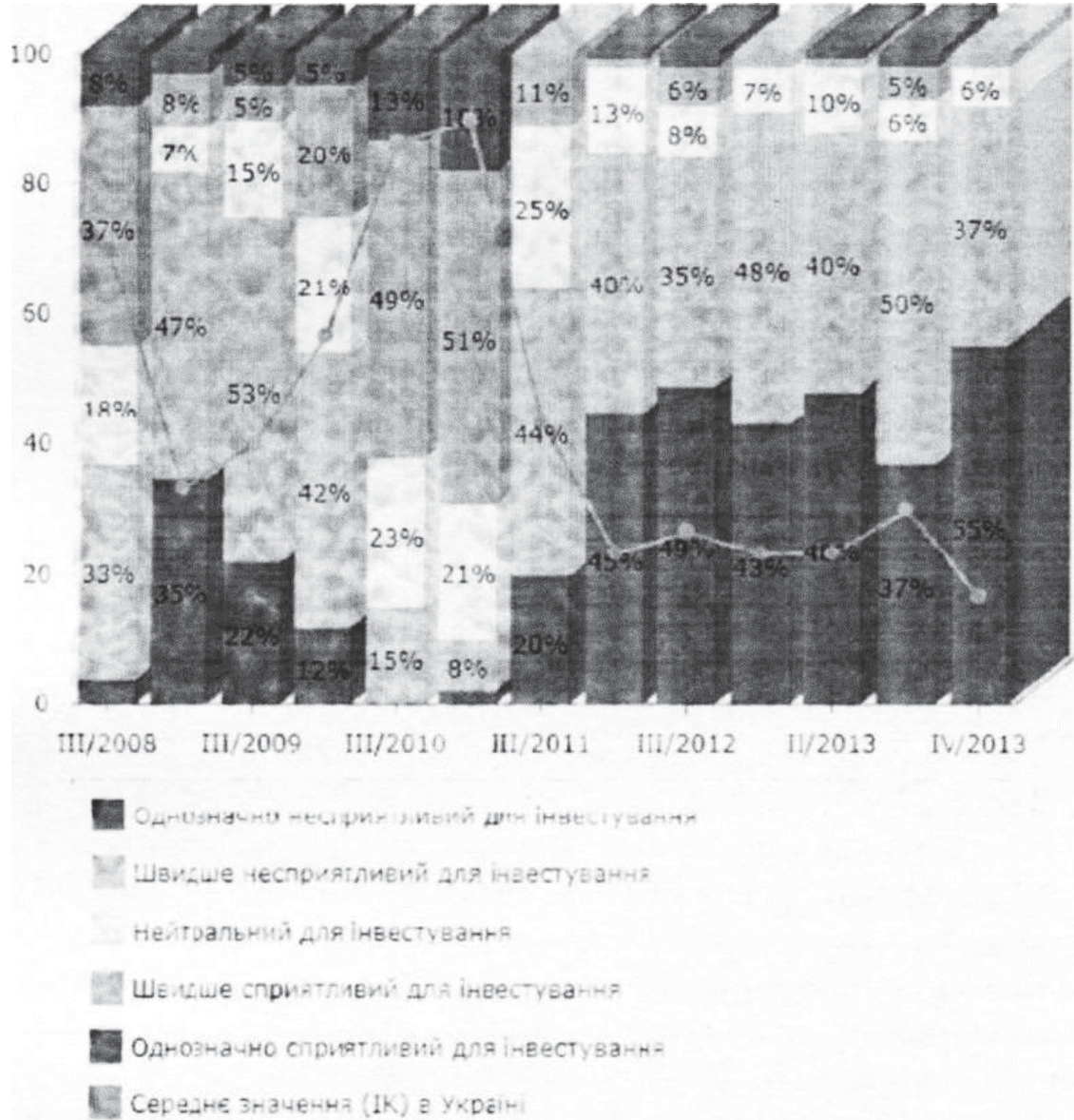

Рис. 4. Інвестиційний клімат в Україні - оцінка 105 керівників компаній-членів Асоціації ЄБА, 2008-2013 р., %, [1].

З рисунка видно, що відсоток відповіді "Однозначно сприятливий для інвестування" різко знизився у третьому кварталі 2012 р. і взагалі відсутній у четвертому кварталі 2013 р. Ймовірно, це пов'язано, з відмовою України від підписання Угоди про Асоціацію, що на той час підкреслило недотримання задекларованої політики колишнього Президента України. Найбільш вагомими причинами, на думку експертів, такого стану справ є:

- політична нестабільність. З часів незалежності Україна потрапила в складне зовнішнє оточення, оскільки стала буферною зоною між двома військовими блоками і економічними інтеграційними об'єднаннями: з одного боку — НАТО і ЄС, з іншого — Організація договору про колективну безпеку і Митний Союз. Останнім часом особливо відчувається дефіцит безпеки країни, спровокований як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками;
- погіршення економічної ситуації. Подальша ескалація української кризи кінця 2013 р. - початку 2014 р. в межах конфлікту України та РФ може як наслідок мати зменшення обсягу торгівлі та грошових переказів, а також з фінансових причин, зниження вартості активів і проблеми в банківському секторі;
- дефіцит бюджету;
- нестабільність грошової одиниці. Враховуючи останні політичні події та події на Сході України, відбувається стрімке знецінення української валюти. На 06.06.2014 курс долара США до гривні, за офіційними даними НБУ, складає 11.80,12.00. За оцінками фахівців МВФ такий обмінний курс гривні до долара збережеться до кінця року. Нові зовнішні потрясіння можуть зміцнити дефіцит поточного рахунку і пересунути цю оцінку до рівня 12/13 грн/дол. [10];
- корупція. За цим показником Україна стабільно залишається у групі «підвищеного ризику» поряд з Камеруном, Іраном, Нігерією, Центральною Африканською Республікою та Папуа Новою Гвінеєю [13, с. 105]

Вищепераховані та інші чинники здійснюють негативний вплив на загальний інвестиційний клімат країни, тому уряд, щоб збільшити надходження інвестицій в Україну повинен надалі демонструвати надійність, послідовність дій, юридичну відкритість, зменшення тиску адміністративного регулювання. Проте перспективи на покращення інвестиційного клімату в Україні залежать не тільки від дій влади, але й від наполегливості потенційних інвесторів у справлянні впливу на владу.

Звичайно, говорити про інвестиційну привабливість України в сучасних умовах досить складно, оскільки відбувається подальша трансформація економіки України, що зумовлює необхідність врахування, передусім, перспективного розвитку економіки. В умовах сучасної політичної нестабільності і обмеженості бюджетних ресурсів більша частина урядових витрат з підтримання економіки згортається, що призводить до ще більшої "законсервованості" економічного зростання, що не впливає позитивно на інвестиційний клімат країни. Протестні акції кінця 2013-початку 2014 р. по всій території України, а також терористичні акти на Сході України за-

раз зумовлюють послаблення економіки країни в цілому, а також зниження інвестиційної привабливості української держави. Жоден інвестор не захоче працювати в країні, де ведуться активні військові дії.

Інвестиційний клімат в Україні буде покращуватися одночасно із проведенням прозорих економічних реформ в країні та вирішенням конфлікту на Сході України. Окремі кроки вже зроблено, серед яких можна назвати:

- зміну Уряду країни;
- встановлення діалогу між владою та суспільством;
- отримання фінансової допомоги від європейських країн для вирішення окремих економічних проблем;
- успішне проведення виборів Президента.

Однозначно, зразу забезпечити економічний ефект ці кроки не зможуть, тому в перспективі держава повинна продовжувати активно сприяти розвитку інвестиційної діяльності, а саме:

- дотримуватися активної позиції щодо залучення інвестицій;
- підтримувати на державному рівні програми та проекти зарубіжних та вітчизняних інвесторів;
- забезпечувати прозорість, «партнерські» відносини між державою та інвестором;
- розвивати інвестиційний ринок та сприяти його інтеграції у світовий простір [5];
- проводити глибинний аналіз та виявлення причин недосконалості інвестиційного середовища в Україні.

Висновки

Інвестиції відіграють важливу роль в розвитку економіки будь-якої країни світу. Завдяки залученню коштів - збільшуються обсяги виробництва, здійснюється його модернізація, а в межах країни підвищується рівень ринкової конкуренції, розвивається інвестиційна інфраструктура. Інвестори визначають доцільність розміщення коштів в країнах світу даючи оцінку інвестиційному клімату. Згортання та ускладнення здійснення інвестиційної діяльності в Україні призвело до того, що вона, маючи матеріало-, енерго- та капіталомістке виробництво, стала практично нечутливою до вимог науково-технічного прогресу. З огляду на це, державна політика щодо формування інвестиційного клімату потребує докорінних змін і має проводитися на якісно вищому рівні. Вона має базуватися на забезпеченні стійкого підйому економіки України шляхом реформування всіх її складових: фінансово-кредитної системи, відносин власності, законодавства, але, звичайно, в умовах миру в країні.

Перелік використаних джерел:

1. Аналіз індексу інвестиційної привабливості в Україні, за дослідженням ЄБА 201)8-2013 (IV квартал) - /Електронний ресурс/. - Режим доступу: [http://inblighi.org.ua/conient/analiz-indeksu-invesiiciynoyi-pri\`ablivosti-v-ukra> ini-za-doslidzhennyam-ieba-2008-2\(\)13-iv-kvartal](http://inblighi.org.ua/conient/analiz-indeksu-invesiiciynoyi-pri\`ablivosti-v-ukra> ini-za-doslidzhennyam-ieba-2008-2()13-iv-kvartal)
2. Галенко Д. (. Інвестиційний клімат України, Молодіжний науковий вісник УАБСНБУ, Серія: Економічні науки, №6/2014 С 209-218
3. Гривньова В. М. Інвестування - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://pidruchniki.vvs/15840720/mvestuvannya/investuvannya_-_grinova_vt
4. Інвестиційне співробітництво між Україною та ЄС - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/european-integration/ukr-eu-investment>
5. Інвестиційний клімат України: проблеми формування та заходи поліпшення - /Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/inonitor/marrch/12.htm>
6. Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності України у січні-березні 2014 рок\.: Експрес-випуск. V? 250 - 15.05.2014 - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ukrstat.org/uk>
7. ІнОекс інвестиційної привабливості - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://w.eba.com.ua/uk\`abouii-eba/indiccs/investment-attractivcness-index>
8. Майорова Т. В Інвестиційна ДІЯЛЬНІСТЬ - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://pidruchniki.vvs/15840720/in\`esivannya/in\`estitsiyadialnist_-_mayorova_tv
9. Мороз ІО.В Інвестиційний клімат в Україні та діяльність міжнародних фінансових організацій із його поліпшення, Вісник Вінницького політехнічного інституту, № 3, 2013, С 28-34.
10. Офіційний курс гривні щодо іноземних валют - Національний банк України - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://w.vvv.bank.gov.ua/control/uk/currency/detail/currency?period=daily>
11. Офіційний сайт державного комітету статистики України - [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
12. Прогресу немає: прямі іноземні інвестиції в Україну впали майже на \$ 400 млн - /Електронний ресурс/ - Режим доступу: <http://news.finance.ua/ua/~l/0/all/2013/08/14/307245>
13. Шабашна Л. Формування позитивного іміджу України як засіб підвищення її інвестиційної діяльності/ ШабалінаЛ., КіскінаН. Економіка, 2013. С. 103-108.

The article deals with the general description of the investment activities in Ukraine. The problems of low investment attractiveness are analyzed in the scientific research. The general investment climate, indicated on the basis of the statistic data and expert reviews of the European Business Association, is submitted. The measures as to attracting more foreign-direct investment into Ukraine are proposed.

Keywords: investment activity, foreign-direct investment, investment market, Association Agreement, EU, investment climate.